

opdatering

Årbog for Vardemuseerne
& Ringkøbing-Skjern Museum

2018

opdatering

Årbog for Vardemuseerne &
Ringkøbing-Skjern Museum 2018

opdatering
Årbog for Vardemuseerne
& Ringkøbing-Skjern Museum 2018

© Forfatterne, Vardemuseerne
& Ringkøbing-Skjern Museum 2019

Redaktion: Caroline E. Larsen og Tine Lorange

Korrektur: Harriet Ludvigsen

Grafisk tilrettelæggelse: Tine Lorange

Forsidefoto: Niels Provstgaard sammen med
sin fuglesamling. Fotoet fik Ringkøbing-Skjern
Museum i forbindelse med istandsættelse og
genåbning af Provstgaards Hus. Læs mere
om Provstgaards Hus på side 76 og 84.

Fotos og illustrationer: med mindre andet er angivet
ved de enkelte fotos og illustrationer tilhører
billedmaterialet i denne bog Vardemuseerne,
Ringkøbing-Skjern Museum eller Arkæologi Vestjylland

Alle kort, Danmarks Højdemodel og
ortofotos: ©Geodatastyrelsen

Skrift: Myriad Pro

Papir: MultiArt Silk 130g

Omslag: 1/s 260g

Tryk: PE Offset, Varde

ISBN 978-87-93713-09-3

ISSN 1903-9581

Kære Læser!

Velkommen til endnu en udgave af *opdatering*, den fælles årbog for Ringkøbing-Skjern Museum og Vardemuseerne. Årbogen er som altid et forsøg på at fastholde noget af alt det, som er sket på de to museer i det forløbne år. Nogle år har vi prøvet at lægge et tema for årbogen. For det meste er den eneste røde tråd dog de enkelte skribenters lyst til at fortælle om deres opdagelser og oplevelser, om fund og fortidsminder og om dramatiske, stille, rørende eller overraskende historier, der dukker ud af museumsarbejdet. Og fortællelysten er heldigvis stor på de to museer. Så derfor kommer vi også i år vidt omkring. Fra arkæologiske detektorfund over Ringkøbings middelalder og lensafløsningen i Vestjylland og historier om de tyske flygtninge i Danmark efter Anden Verdenskrig til restaureringen og genåbnningen af Provstgaards Hus i Skjern Enge og børns oplevelser i Tirpitz. For ikke at glemme beretningerne fra museumsforeningerne og oversigten over de arkæologiske

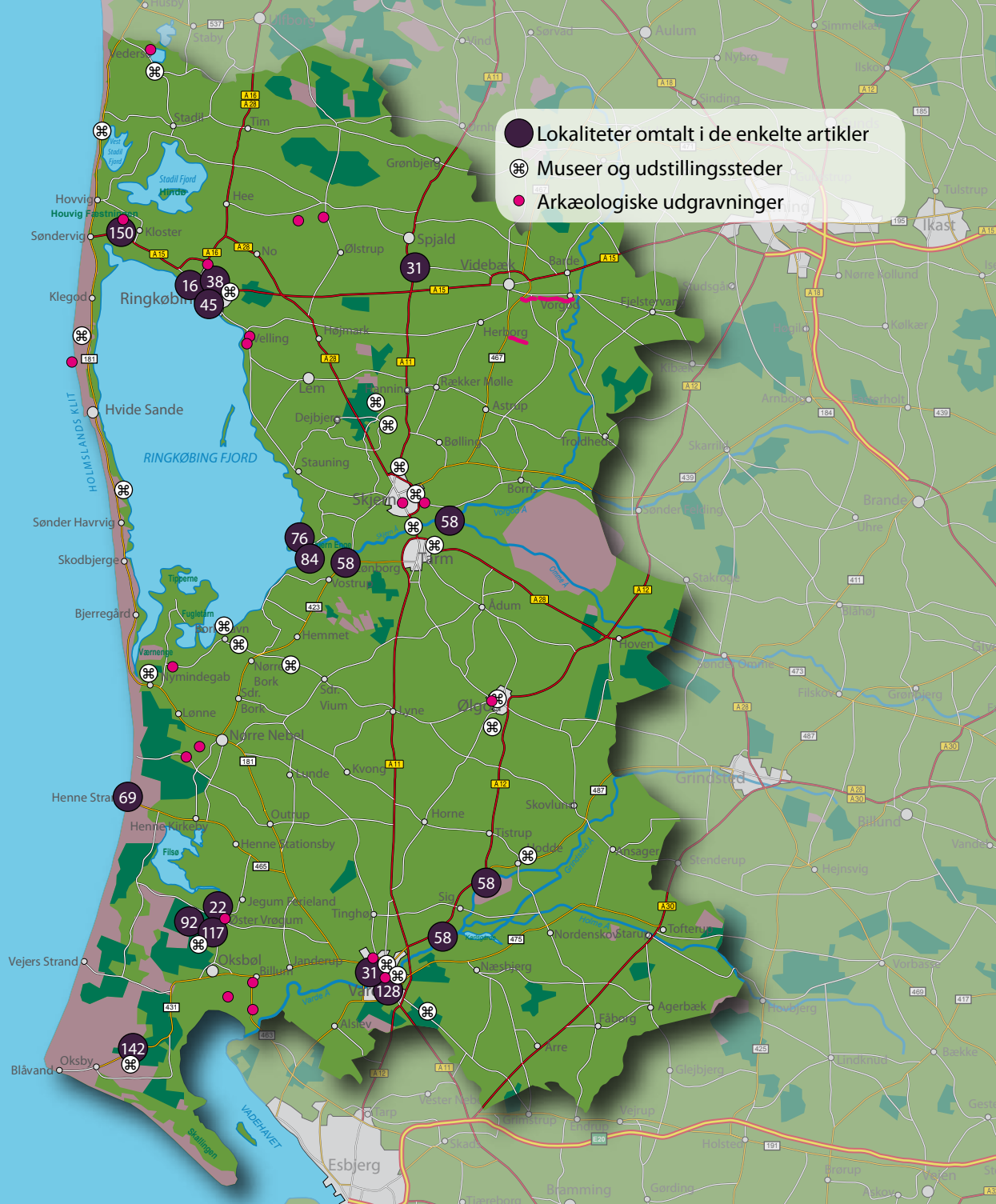
udgravninger i løbet af året. Man fornemmer forhåbentlig både bredden og det store omfang af det arbejde, de to museers medarbejdere har præsteret – igen.

Med til travlheden hører, at begge museer – trods den rekordvarme sommer – satte besøgsrekord. For første gang nogen sinde nåede vi nu meget tæt på 500.000 gæster til sammen.

Midt i denne på alle måder rekordsommer valgte Kim Clausen at træde tilbage efter 43 år som direktør for Ringkøbing-Skjern Museum. Da Kim Clausen i 1975 kom til det lille Skjern Museum, holdt han det søndagsåbent for i alt 300 gæster det første år. Inden han gik af som direktør for det fusionerede Ringkøbing-Skjern Museum rundede gæstetallet 216.000 på 14 besøgssteder. Det er umuligt at nævne alle meritterne gennem så mange års museumsvirke, ligesom en enkelt årbog som denne på ingen måde kan rumme et helt års arbejde på de to vestjyske museer.

God læselyst

Mette Bjerrum Jensen og Claus Kjeld Jensen

Indhold

6	Museumsforeningernes årsberetninger	76	Brødrene i Provstgaards Hus
<i>Af Caroline E. Larsen</i>
16	Karen fik genoplivet det lokalhistoriske arkiv
<i>Af Annette Holm</i>	84	Provstgaards Hus – bygningshistorie og istandsættelse
<i>Af Steffen M. Søndergaard, arkitekt MAA</i>
19	Årets gang i ArkVest
<i>Af Lene B. Frandsen & Poul Krogh Jørgensen</i>	92	At vinde freden – mellem nazisme og demokrati
<i>Af John V. Jensen</i>
22	Landskabet fortæller
<i>Af Karen Bjelke Fisker & Stina Trolldoft Andresen</i>	117	Frygten for de tyske kvinder
<i>Af Maria Nygaard Madsen</i>
31	Den magiske middelalder
<i>Af Rachel Facius Andersen</i>	128	Blåt til inspiration
<i>Af John V. Jensen</i>
38	Arkæologiske spor fra det ældste Ringkøbing
<i>Af Jens Aarup Jensen</i>	142	Who let the kids out?
<i>Af Pernille Ø. Sørensen</i>
45	Grønnegade i gamle fotografier
<i>Af Christian Ringskou</i>	150	Danmarks største dronfoto
<i>Af Torben Egeberg</i>
58	Lensafløsningen i Vestjylland
<i>Af Mikael Frausing</i>	156	Årets udgravninger
<i>Af arkæologerne i ArkVest</i>
69	Epervier – en vestjysk stranding
<i>Af Lene Nygaard Hansen</i>	176	Tidstavle

Who let the kids out?

Af Pernille Ø. Sørensen

Foto: Mike Bink.

Hvad har museer egentlig tilfælles med folkeskolen? Garanteret en hel del, når man sådan lige kommer til at tænke over det, men et væsentligt fællestræk er, at begge har et ben i den lejr, der skal sørge for at gøre børn fortrolige med dansk kultur og historie. Når man lægger museumslovens formidlingssøjle sammen med folkeskolens formålsparagraf, så står man overfor en fælles målsætning om at gøre kulturhistorien tilgængelig og vedkommende for børn. Og hvordan gør man så det? Altså gør den tilgængelig og vedkommende? Skolens formålsparagraf svarer heldigvis selv så fint på det: "Ved at skabe rammer for oplevelse, fordybelse og virkelyst".

I forbindelse med mit masterstudie i børne- og ungdomskultur fik jeg i sommer mulighed for at teste, hvad der egentlig sker, når man slipper en skoleklasse løs i Tirpitz uden dagsorden og målsætning og med frihed til at fordybe sig lige præcis der, hvor man nu gider. Formålet med galskaben var at blive klogere på, hvordan børn egentlig interagerer med de elementer i udstillingen, de finder mest interessante, når de har fuldstændig frit lejde. Det var ikke tilfældigt, at observationerne blev foretaget i Tirpitz. Her er der med et moderne udstillingsdesign i høj grad lagt vægt på selvstændig fordybelse hos museums-gæsten, hvor man ud fra egen interesse selv designer sin tur rundt, og hvor al skreven tekst er erstattet med audioguides. I *opdatering* 2017 var jeg medforfatter på et par ord om børnetegninger i Tirpitz STUDIO. Her fortalte tegningerne om, hvordan udstillingerne havde gjort indtryk. Der var nogle gengangere at spotte blandt de fine gen-givelser, især bunkere, redningsbåde og ravklumper, som

i nogle tilfælde må have krævet særlige anstrengelser at komme i mål med.

Udstillingsdesignet i Tirpitz udfordrer imidlertid museumsformidlerens traditionelle "følges-rundt-i-flok-formidling", når man får besøg af en skoleklasse. For kan man overhovedet forsvare at lade eleverne "gøre hvad de vil" på museet, når der samtidigt er faglige mål og obligatoriske emner at leve op til? Kan børn overhovedet lære noget om kulturhistorie, hvis læreprocessen ikke faciliteres af en lærer? Det kan uden tvivl diskuteres, men det hører

ikke hjemme i denne sammenhæng. Til gengæld vil jeg hævde, at det kun bliver muligt at svare på spørgsmålet, hvis man undersøger sagen nærmere. Det blev i hvert fald udgangspunktet for den undersøgelse, jeg selv foretog i Tirpitz, og resultatet præsenteres uden tvivl bedst gennem børnenes egne ord. Derfor er de følgende afsnit suppleret med udsnit fra det observations- og interviewmateriale, der er indhentet fra de i alt fem skoleklasser, der deltog. Undersøgelsen indebar både frit spil i udstillingerne samt efterfølgende tegneseance, hvor børnene blev bedt om at

tegne noget fra udstillingerne, der på den ene eller anden måde havde gjort indtryk på dem.

Det er en rutsjebane!

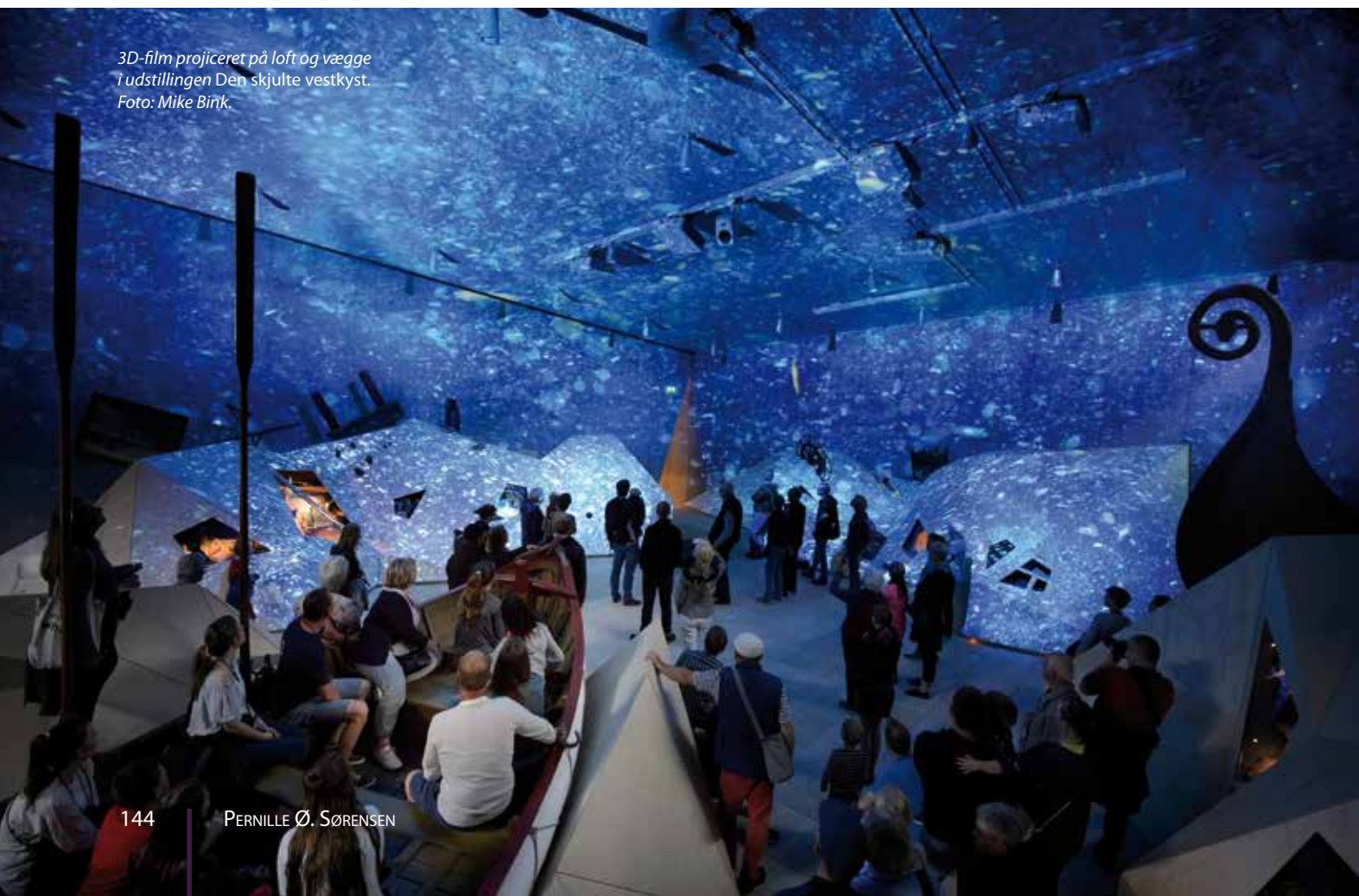
I udstillingerne i Tirpitz mærkede jeg især børnenes motivation og opmærksomhed i forhold til det at kunne gå på opdagelse. De susede rundt i udstillingerne for at udforske kroge, hjørner, huller, trapper og døre, hvor de ikke på

forhånd kunne gennemskue, hvad der ventede dem. Jeg så også eksempler på, hvordan børnene¹ så nye og anderledes muligheder i de ting, der fangede deres interesse, fx at en udstillingsmontre pludselig også kunne være en rutsjebane:

Lærer: Godt. Nu her, når vi skal ned, så tager vi trappen ned. Vi rutsjer ikke ned, selvom man måske synes, det ligner en rutsjebane, så er det det ikke.

Pige: Det er en rutsjebane!

*3D-film projiceret på loft og vægge
i udstillingen Den skjulte vestkyst.
Foto: Mike Bink.*

Under tegneseancen valgte flere af børnene at tegne oplevelser fra den 3D-film, de havde set, mens de fysisk var placeret i den gamle redningsbåd, der udgør en væsentlig del af kulisserne i udstillingen *Den skjulte vestkyst*.

Filmen er projiceret på væg og loft i udstillingsrummet, så man får en helhedsoplevelse af at være fysisk tilstede i en historisk tidsrejse på 20.000 år. Børnene var meget optaget af filmen, der byder på forskellige oplevelser af

både uhyggelig, dramatisk og romantisk karakter. I nedenstående uddrag forklarer en pige og en dreng, hvorfor det netop var filmen, de efterfølgende valgte at tegne:

Sanne: Det var, man kom, øh, meget ind i den for eksempel. Og så, så man det godt, og så var det sjovt, fordi der var puttet meget fokus på sådan blæst og stor lyd når det var, de (vikerne) kom.

Dirch: Fordi det var sjovt, og det var gyseligt.

Redningsbåden og 3D-filmen gik igen på de fleste af børnenes tegninger.

Et kig ind i udstillingen En hær af beton. Foto: Mike Bink.

Må vi bygge en mur?

For at sikre, at oplevelser bliver til det, man kalder oplevelsesbaseret læring, er det ikke nok, at vi oplever med vores sanser. Vi skal også sensitivt erfare og reflektere eftertænksomt, hvilket kræver vores opmærksomhed, fantasi, indlevelsesevne og evnen til at transcenderes.² Disse forudsætninger kom tydeligt til udtryk hos børnene i form af leg og indlevelse. De gjorde i høj grad brug af deres fantasi og indlevelsesevne til at erfare og fortolke udstillingen netop gennem leg. Følgende eksempel er fra en episode i udstillingen om Atlantvolden, hvor nogle drenge havde fundet vej ind i en "hule" med sandsække liggende på gulvet.

Oliver: Må vi bygge en mur?

Johan: Det er faktisk det, de er til (...) Det er det, soldaterne brugte dem til.

Oliver: Nej, vi skal være soldater, ikke?

Mads: Ja.

Oliver: Ja, vi skal være soldater.

Johan: Der er faktisk nok til at bygge en mur.

Mads: Og det her, det skal være en walkie talkie (peger på sin audioguide).

Oliver: Ja!

Johan: Mikk, skynd dig at komme ind at hjælpe os med at bygge den her mur!

Mads: Ej, skal vi ikke sige, at det her var en walkie talkie (peger på sin audioguide)?

At oplevelser, der involverede børnenes indlevelsessevne, gjorde indtryk, viste sig også efterfølgende i børnenes tegninger. Uddraget herunder er af Ronjas oplevelse af føromtalt 3D-film, hvor et dramatisk undervands- og stormvejrstema gjorde så stærkt et indtryk på hende, at hun blev revet med ind i en følelse af at være ved at kæntre i en redningsbåd i et forfærdeligt uvejr. Ronja valgte netop at tegne denne oplevelse efterfølgende.

Ronja: Bliver vi oppe på land? (...) Hallo, endelig er vi oppe på land, Sanne!
... Hallo.

Mathilde og Lærke fra 3. klasse havde heller ikke svært ved at lade sig rive med af filmstemningen:

Mathilde: Åh, sandstorm!

Lærke: woow!

Mathilde: Ej! ... Lærke, vi blæser bagover!

Lærke: lå lå lå, close your eyes.

Mathilde: Ej ja, det er sjovt det her!

Det er ikke spor koldt!

For at gøre æstetiske oplevelser til læring må et oplevelsesdesign som Tirpitz først og fremmest kunne påvirke den enkelte til at blive personligt, følelsesmæssigt, kropsligt, mentalt og reflektivt involveret. Nedenstående dialog viser, hvordan en udstillingsmontre har involveret Søren til, med sine hænder, at undersøge vægten af en stor ravklump, der er monteret på en stang.

Søren: Det er slet ikke spor koldt!

Pernille: Vejer den meget, er den tung?

Søren: (vurderer ravklumpens vægt) ... næ.

Pernille: Næ ... det er den faktisk ikke. Den ville jo være tungere, hvis det var sten.

Søren: Rav er faktisk harpiks, der har ligget længe i vandet.

Pernille: Ja, det er rigtigt.

Søren: (Leger med ravklumpen ved at slå den ned mod bunden af stangen, så der kommer en fjedrende hoppeeffekt) boing, boing, boing (griner)
Hoppepude! (...) boing, boing, boing.

Ovenstående uddrag er blot ét ud af mange eksempler på, at børnene generelt dvælede ved de steder i udstillingen, der direkte involverede dem i at være aktive og gøre brug af deres sanser, som her, hvor Søren forsøgte at vurdere vægten af en stor ravklump ved at løfte på den. Aktiviteten var i sig selv kropsligt involverende, fordi den inviterede til berøring, mens Sørens følelser, mentalitet og refleksivitet ligeledes involveredes, bl.a. da han blev overrasket over, at ravet mod forventning ikke var koldt at røre ved. Han gjorde også brug af sin viden om stens vægt og sammenlignede med fornemmelsen af at have en sten i hånden, da han vurderede ravets vægt. Efterhånden som han kropsligt vurderede ravklumpen i hånden, skabte han reflektiv forbindelse til den viden, han i forvejen besad om rav, nemlig at det er harpiks, der har ligget længe i vandet.

Fra udstillingen Havets guld. Foto: Mike Bink.

Det var faktisk det, jeg prøvede at sige

Det var imidlertid ikke kun udstillingsdesignet, der involverede. Børnene involverede i høj grad også hinanden (og mig!) i deres oplevelser og forundring. Det gjorde de på forskellig vis fx gennem leg eller ved at dele en begejstring eller en spændende opdagelse. Det kunne også ske ud fra et behov om at få be- eller afkræftet individuelle

opfattelser og forståelser ved sensitivt at afprøve, forhandle og diskutere sig refleksivt frem til en fælles forståelse. Nedenstående ses et eksempel på, hvordan førortaltale drenge i "hulen" gjorde brug af deres viden og erfaringer om krig og bunkere til at kunne forhandle sig frem til en fælles forståelse, som også udgjorde rammesætningen for den leg, der efterfølgende opstod mellem dem.

Børn fordyber sig i udstillingen Havets guld. Foto: Mike Bink.

Johan: Det er en bunker ... Det er herinde, de liggede alle deres madvarer, ved du godt det? (kigger på Oliver).

Oliver: Nej, det er herinde, de beskyttede sig.

Johan: Nej, det var ligesom i en bunker med alle deres madvarer.

Oliver: Uh se, Johan, et rør! Er der ikke sådan, de fik vores ... deres mad og ting ind?

Johan: Jo, det er sådan!

Mads: Nej, det ... så sættede de faktisk deres skydere her!

Mikkel: Nej, de kunne sætte kanonen her og så skyde dem.

Johan: Ja, det var faktisk det, jeg prøvede at sige.

Mikkel: Nej, du prøvede at sige skydere, jeg sagde kanoner.

Tegneseancen udviste på samme måde eksempler på, hvordan involveringsgraden har haft betydning for de indtryk, børnene fik. En dreng valgte således at tegne røre/følekasser fra en af udstillingerne. Selvom han havde sit hyr med at få oplevelsen ned på papiret, ændrede han ikke valg af motiv.

Jacob: Jeg ved ikke, hvordan jeg skal tegne de der øhm føleting.

Pernille: Nej, hvordan, kan du huske, hvordan de så ud?

Jacob: Øh, der er hul og så er de, øh, foldet dem på en bestemt måde så det er at de sådan, øh ...

Pernille: Ja, jeg ville, jeg ville nok starte med at tegne en rund cirkel og så tegne de der ... inden i, ikke? (...) Skal jeg prøve at tegne en du kan, du kan se?

Jacob nikker, og jeg finder et stykke papir frem.

Alt i alt gav min undersøgelse et billede af, at selv uden dagsorden og lærerstyring kan Tirpitz med sit digitale, interaktive udstillingsdesign bidrage til børns læring. Udstillingen involverer børnene på et ikke bare sanseligt, men også følelsesmæssigt og reflektivt plan, hvor de får mulighed for at gøre brug af deres fantasi, indlevelses-evne og evnen til at transcendere. Det var tydeligt, at de elementer i udstillingen, der enten inviterede til sanselig og aktiv involvering eller som indeholdt et overraskelsesmoment, gjorde stort indtryk på børnene. Det var her, de udviste motivation til at fordybe sig, eksperimentere eller

Jacobs tegning af røre/følekassen i Den skjulte vestkyst.

leve sig ind i historien via leg, og hvor de havde mulighed for at dele oplevelserne med hinanden undervejs, mens de sansede, erfarede og reflekterede.

Som kulturinstitution spækket med autentiske museumsgenstande og moderne formidlingsdesign, ligger det lige til højrebænet for os at være eksperterne i æstetisk og oplevelsesbaseret læring, hvor oplevelse, fordybelse og virkelyst netop er nogle af forudsætningerne for at kunne understøtte børns møde med kultur. Når børnene er motiverede, får de mulighed for at gøre brug af deres fantasi, indlevelses-evne samt sensitive og reflektive kompetencer, og så bliver selv historieundervisningens tungeste emner pludselig ligeså vedkommende for dem, som en iPad. Aha!

Pernille Ø. Sørensen kan kontaktes på pos@vardemuseum.dk

Noter

1. Af hensyn til anonymisering er børnene ikke nævnt med deres rigtige navne. Billederne i artiklen er ikke taget i forbindelse med min undersøgelse i Tirpitz. Der er i stedet tale om Vardemuseernes egne markedsføringsbilleder. Børnene på billederne er derfor ikke de samme som dem, der har medvirket i undersøgelsen.
2. Christian Jantzen, Mikael Vetner & Julie Bouchet: *Oplevelsesdesign – tilrettelæggelse af unikke oplevelseskoncepter*, 1. udgave. Frederiksberg 2011.